

Josephi Liffy
Sut. xnu 11. diligens

G 29.

RMK I. 950

Tely.

DISTICHA
De
MORIBUS;
Quæ vulgò in scri-
buntur
CATO,
Studio & Operâ
ERASMI ROTHERODAMI,
diligenter à mendis re-
purgata,
Nunc recens denuò in lucem edita.

16 59.

CIBINII,
Per Christophorum Hildebrandum.

AD LECTORES.

Quarite mortales virtutem; quarite toto
 Pectore: nam cunctas præterit orbis opes.
 Tempore vel furto, bello vel peste, vel igni
 Res perit, extremos hæc manet usq; rogos.
 Ergo patres patriæ, pubem virtute beatam.
 Reddite, non opibus, quæ velut unda flu-
 unt.

Mensch die Tugend such mit Muth/
 Dann sie vbrtrifft all zeitlich Gut.
 Zeit, Diebstal/ Krieg/ Seuch/ Fewr/ ic. verzehret
 Das Gut/ Tugend sich ewig mehret.
 Drumb mach hie reich mit Kunst dein Kind/
 Das Gut zerfleust wie Wasser gschwind.

OSZK. Ielt.
 Régi R. Ny.
 Sz. 66/171/1977

ΚΑΤΩΝΟΣΙΓΝΟΜΑΙ

παραινέ καὶ προσίμιον.

Ναπολήσας ἐγὼ κατὰ νῦν ὡς πλεῖστοι
 δὴ τῶν ἀνθρώπων, τῆς τῶν ἐθῶν ὁδῶς
 παραβέποι), συλλυπῶντες ἔσθαι, καὶ
 γνῶμης συνιστακτίου ὠίδην δ' αὖρ
 ταῖς σφῶν ὑπολήψειςιν, ἵν' ὅτι μάλισσά σου ἐν
 σοφίᾳ τε βιώσαιεν, καὶ τιμῆς ἐπιύχοιεν. Δεῦρο τοῖς
 νυνὶ σε φίλτατε ἱνὲ διδάξω τρόπος ἡγετὰ τοῖς
 νοῦς ἄδη κοσμήσας. Οὕτω δ' ἔν ἀναλέγῃς τάδε τὰς
 ἐμὰς γνῶμὰς, ὥς καὶ συνίεναι αὐτῶν τὸ γὰρ τοῖς
 ἀσχινώσκειν, καὶ μὴ γινώσκῃς, καταγινώσκειν
 ἔδει.

Præfatio cum brevissimis citra Car-
 men præceptis.

Um animadvertere, quàm plurimos
 homines graviter errare in via morum, succur-
 rendum & consulendum eorum opinioni fore
 existimaui, maximè, ut gloriósè viverent, &
 honorem contingerent. Nunc te, fili charissime, docebo quo
 pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ita
 legas, ut intelligas, Legere enim, & non intelligere, ne-
 gligere est.

Des Catonis Gebot von den Sitten.

Zeweil ich sahe viel Menschen hefftig feh-
 len vnd Irren am rechtgeschaffenen Leben/ hab ichs
 für Gut angesehen/ daß man Hülffe vnd Rathe ihr-
 rem Fehl vnd Irrthumb: Fürnemlich aber/ daß sie
 ein züchtiges vnd löbliches Leben führen vnd Ehr erlangen
 mögen.

A ij

mögen. Wolan/ du mein lieber Sohn/ so wil ich dich vnters
weisen/ auff was Gestalt du anschicken vnd ordnen mögest
rechtschaffene Sitten deines Gemüths: Derwegen liesse
meine Gebot also/ daß du sie verstehen mögest. Denn etwas
lesen/ vnd das nicht verstehen/ ist so viel alß sein nicht achten/
oder sich selbst verseumen.

Az Catonak jó Erkölcst tanító paraisolati.

Mikoron ezszemben vőttem volna, hogy sok emberek igen tévelygenének az erkölcsöknek után, ítélem hogy segítségkel kellene lennem, és tanácsot kellene adnom az ő vélekedéseknek. Kiválítképpen hogy dütsőfféssén élhetnének, és üffésségre juthatnának. Mostan téged, Berelmessiam, meg-tanulak, miképpen rendelyed az te elmédnek erköltsét. Azért az én parantsolatimat úgy olvasd, hogy meg értsed: mert olvasni és nem érteni, csak héában való mulatas.

I. Καὶ ὁ ἦτορ Δεῶ λαβρενε.
Itaque DBO supplica.
Derhalben ruffe zu Gott.
Annakokáért az Istennek kö-
nyörögh.

2. Γονεὺς ἀγαπᾷ.
Parentes ama.
 Deine Eltern liebe.
 Szüleidet (zeressed).

3. Τὸς πρὸσῆκοντάς τιμα.
Cognatos cole.
Ehre deine Verwandten,
Rokonidat tiszteled

4 Τὸν καθ' ἑαυτὸν λέγει.
Magistrum metue.
Deinen Lehrmeister fürchte.
Mestieredet félyed.

5. Τὸ πισυνδέρ σοι τίγῃ.
Datum serva.
Bewahr was dir vertrau-
wet ist.
Az adatott marhát megtratsad.

σ. Σαυτορ θελ' βουλευτη
ειω δεξιον παρεχε.
Foro te para.
Schicke dich zum Gericht.
Törvényhez készítsd maga-
dat, az az, törvénybeli tu-
dományt tanúly.

7. Ἀγαθοῖς ὁμίλει.
Cum bonis ambula.
Gehe mit guten vmb.
Az jokkal járj. (társalkodgyál.)

8. Mi

8. Μὴ πρότερον ἢς Βασιλὴν
παρέλθῃς, πρὶν
ἀνκληθῆς.

Ad consilium ne accesseris, antequam voceris.
Gehe nicht zu Rath/ eh du
geruffen wirst.
Az tanácsban ne meny, mig nem
hivattatol.

9. Καθαροῦ ἱδρι.
Mundus esto.
Señ rein (sauber.)
Tiszta légy.

10. Ασπλως ἀπαύξ.
Saluta libenter.
Grüsse gern.
örömett köszöny.

11. Τῷ μᾶζονι ὑπετίσας.
Majori cede.
Weiche dem Größern.
Nagyobnak engedgy.

12. Τὸ ἐλαττονὸ φάδν.
Minori parce.
 Verschön des Veringern.
 Kissebnek kedvezz.

13. Τὰ ὑπάρχοντα φερέει.
Rem tuam custodi.
Bewahr deine Sachen.
Az te marhádot meg őrtzed,

14. Τὴν αἰδῶ φύλαττε.
verecundiam serva.
Bis schamhaftig/züchtig.
Szemérmetségedet meg-
tarstad.

15. Τῇ ἀκρίβειᾳ προσέχε.
Diligentiam adhibe.
Sch fleissig/emfig.
Szorgalmiattos legy.

16. Τὰς βίβλους διέρχῃ,
Libros lege.
Liß in Büchern.
Könyveket olvass.

17. *Ἰὼ ἀνεγνωσμένωρ μὲν*
μνηστο.
Quos legeris memento.
Welche du gelesen hast
halte im Gedächtnis.
Az mellyeket olvasdafs, az
zokra meg emlekezzél.

18. Τῆς οἰκίας ἐπιμελῶ.
Familiam cura.
 Versorg dein Haußgesind.
 Házad népére gondot viselly.

19. H w. & 6.
Blandus esto.
Señ holdselig/freundlich.
Nyájas légy.

20. Μὴ ὀργίζῃς ἀνατλήως.
Iraſci abs re noli.
 Nicht zürne ohn Ursach.
 Ok. nélkül ne háragudgyál.

21. Μηδ' ἐνα κατὰ κρίνῃς.
Neminem judicaveris.
Verdamme niemand.
Senkit meg ne karhoztás.

22 Δυσπραγῶντα μὴ χλιεῖν
ἀλγῖς.

Miserum ne irriseris.
Den Armen nicht verlache.
Szegenyt meg ne nevels.

23. Δάνειον πᾶσι δέχομαι.

Mutuum dato.
Lendje gern/
Kölcsön adgy.

24. Σκοπὴ δ' ἔν, τίνι πα-
ρέχῃς.

Cui des, videto.
Sihje/wem du lendhest.
De meg lassad kinek adsz.

25. Eis δικλῶ πεκνυδῆς
iudicio adesto. (πάρειδι.
Im Gericht sey gegenwer.
Az törvényben jelen légy.)

26. Σπανίαις συμποσί-
Convivare raro. (ἀσπε.
Halt selten Gastung.
Ritkán vendégeskenyel.

27 Το ἀποχρῶν κἀδενδῖς.
Quod satis est dormi.
Schlafe als viel von No.
Az mi elég aludgyál. (then ist.)

28. Ὁρκον τηρε.
Jus jurandum serva.
Dein Eidschwur halte.
Ez küvéfede meg tartsad.

29. Οἶνω σεαυτὸν κίερεν-
Vino te tempera (vne.
Mäßige dich des Weins.
Az Bor italban magad meg
mértekellyed.

30. Μάχῃ πατρί-
Pugna pro patria. (δθ.
Streit für dein Vaterland.
Hartzöl házadért.

31. Μὴδὲρ πῶπε πείρομ
πίσειν.

Nil temere credideris.
Glaub nichts leichtlich.
Semmit könnyen el ne hídgy.

32. Ασφαλῶς βουλευ.

Tutò consule.
Näthe sicherlich.
Bátorfágossan tanátsot kérdgy.

33. Ἑταίρας φεύγε.

Meretricem fuge.
Mend die Huren. (tassad.
Az tisztátalan személyt eltávozt.

34. Γράμματα μελετᾷ.

Literas disc. (δέλε.
Lehrne Schrift.
Irást tanulj, vagy: Deák tu-
dományt tanulj.

35. Μὴ ψάδεσθαι βέλδ.

Nil mentiri debes.
Du solt nicht Lügen.
Semmit nem kell hazudnod.

36. Τοὺς ἀγαθὺς ἀγαθὸν

Bonis benefacito. (πρία.
Thue guts den Guten.
Az jóllel jól tegy.

37 Κακολογίας ἀκρίσασθ.

Maledicus ne esto.
Bis nicht ein Lasterer.
Atkozódó ne légy.

38. Τὴν

38. Τὴν ἐώνιον ἔπεχε.
Existimationem retine.
Erhalt deinen guten Namen.
Jó híredet, nevedet meg tartsad.

39. Τὰ δίκαια κείναι.
Aequum judica.
Nichte recht.
Igazat írdly.

40. Τὸς πόνους ἴσο-

μονήνικα.

Parentes patientia vince.
Deine Eltern überwinde
mit Geduld.
Szüleider bekecséges türelessed.
del győzed meg.

41. Εὐπρίας, ἢς εὐτυχες,

μνημονεύει.

Beneficij accepti memor esto.
Sey eingedenk weñ du Wohl-
that empfangen hast.
Az el vótt jó teteménnyről meg
emlekezzél.

42. Τὴν πραττωρίαν ἐμὴν

λοχῶρε.

Ad praetorium statò.

Lasse dich bey dem Gerichte
finden.

Törvényben forogj, jelen légy.

43. Σύμβουλον ἴδι.

Consultum esto.

Bis Nichts erfahren.

Törvény tudo légy.

44. Ἀρετὴν χοῶ.

virtute utere.

Besleisse dich der Jugend.

Jólagos tselekedettel légy.

45 Τὴν ὀργιλότητα κίερεν.

Irancundiam tempera.
Des Zorns mäßige dich.
Haragodat meg mértelkellyed.

46. Σφαίραις ἄδουε.

Trocho lude.
Mit dem Topffe spiel.
Tsigával jadzal.

47. Κύβωρον ἀπέχε.

Aleas fuge.
Die Würffel fliehe.
Az kotskákot el tavoztassad.

48. Μὴδὲν πῶ τ' ἐχούθ

κείσθαι ἡσυχάζεις.

Nihil ex arbitrio virium
feceris. (Stärke.
Thue nichts nach deiner
Semmit erdöben bizakodván
ne tselekedgyel.

49. Τὸν ἐλάττω μὴ απο-

συνβαλίσῃς. (ris.

Minorem te non contempse
Eingeringern denn du/vers
achte nicht.

Náladnál kissebhet meg ne utálya

50. Ἀλλοτρίων μὴ ἐπιθύμει.

Aliena concupiscere noli.
Begehre keines fremdē Guts.
Mas ember marhajt ne ké-
vännnyad.

51. Τὴν συνώμοκον σέργε.

Conjugem ama.
Liebe dein Ehegemahel.
Feleségedet szeressd.

A 4

52. Τὰ

52. Τὰ φίλατα παῖδες.
Liberos erudi.
Deine Kinder vnterweisse.
Vtadat tanitsad.

53. Φέρε νόμον, ὃν αὐτὸς
ἄλλοις ἐπέθηκες.

Patere legem quam ipse
tuleris.

Dulde das Recht so du selbst
gestiftet hast.

Azon Törvént szenved, az
mellyet másnak hoztal.

54. Βραχέα γὰρ συμποσία
λάλα.

Pauca in convivio loquere.
Nede wenig vber Tisch.
Lakodalomban keveset szoly.

55. Ὁ δίκαιον ποιεῖ.
Illud stude quod iustum est.
Strebe/nach dem was ehr-
bar ist.

Arra igyekezzel a mi igaz.

56. Ἀπασίως φιλίαν
φίε.
Amorem libenter ferto.
Bis gern lieb gehabt.

Egyebeknek (hozzad való) szere-
tetit örömeit szenvedgyed.

* 989 *

DISTICHORUM DE MO- RIBUS LIBRI IV.

LIBER PRIMUS.

1. DEI cultus præcipuus.

SI DEUS est animus: nobis ut carmina dicunt.
Hic tibi præcipue sit purâ mente colendus.

DEWEIL Gott ein Geist ist/als vns die Verse anzeigen/
Soltu Ihn fürnemblich mit reinem Gemâthe Ehren.

Mert hogy az Isten Lélek, az mint nekünk az versek mondyák,
Ez te több kiváltképpen tisztá lélekkel tiszteltessék.

2. Somnolentia vitanda.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto,

Nam diuturna quies vitis alimenta ministrat.

Allzeit wache mehr/ vnd sey nicht ergeben dem Schlaß/
Denn der lange Schlaß gibt Anreizung zur Vtugend.

Többet vigyáz mindenkoron, és ne adgyad magadat az álomnak.

Mert az hosszú ideig való nyugo- dalom az bűnöknek táplálást
szolgáltat.

3. Cohi-

3. Cohibenda lingua.

Virtutem primam esse puta compescere linguam:

Proximus ille DEO, qui scit ratione tacere.

Nchte es für die größte Tugend/ die Zunge zähmen/
Der ist der nächst bey Gott/der mit Vernunft schweigen

Első jósnak altsad lenni az nyelvet meg tartoztatni, (tan.
Leg közeleb az az Istenhez, az ki okossággal tud halgatni.

4. Sibi ipsi conveniendum.

sperne, repugnando, tibi tu contrarius esse,

Conveniet nulli, qui secum disidet ipse.

Sey nicht du dir selbst zu wider/ mit widerstreben/
Der kan mit Niemand sich vergleichen/ welcher mit ihm

Te utál meg magaddal ellenkezni/ tufakodván, (selfst vneins ist.
Mert senkivel nem egyezhet az, az ki ö magával ellenkezik.

5. Nemo temere culpandus.

Si vitam inspicias hominum si deniq; mores,

Cum culpent alios, nemo sine crimine vivit.

So du des Menschen Leben anschawest/ vnd die Sitten/
Dieweil sie andere Leuth beschuldige/ lebet niemad ohne Fehl.

Ha az embereknek életüket, és végezetre erköltsüket meg nézendő,
Holot egyebeket kárhoztatnak, senki vétek nélkül nem él.

6. Utilias divitiis anteponanda.

Quæ nocitura tenes, quamvis sint chara, relinque,

Utilitas opibus præponi tempore debet.

Was du weist das schadet/ ob es dir schon lieb ist/ so lasse es
In der Zeit sol der Nutz den Gütern fürgezogen werden.

Az mellyeket tudsz ártalmasoknak lenni, jöllehet kedvesek, el-hadgyad,
Az hasznat az gazdaglagnál időn nagyobbra kell bõsíteni.

7. Mores pro tempore mutandi.

Constans & lenis, ceu res exposulat, esto,

Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Biß fest vnd lind/ als es die Sach erfordert/
Mit der Zeit ändert der Weise seine Sitten ohne Fehle.

Alhatatos - is engedelmes - is légy, a mint az dolog kívánja:
Az idő szerint az élezes ember erköltsüket vétek nélkül el-változtatja.

8. Uxori non semper assentiendum.

Nil temere uxori de servo crede querenti:

sapē etenim mulier, quem conjux diligit, odit. (klagt/
Glaub deinem Weib nicht leichtlich, wenn sie über dein Knecht
Deu oftmals den der Mann liebet/hasset die Frau. (nêlkül,
Az te feleségednek, mikor az /zolgá felől panaszokod, ne hídgy ok-
Mert gyakorta az afzszonyállat, gyűlöli azt, az kit az ő férje szeret.

9. In standum correctioni amici.

Cumq; mones aliquem, nec se velit ipse moneri,

Si tibi sit charus, noli desistere ceptis.

So du jemand warneſt/vnd er sich nicht selbst warnen wil/
Ist er dir lieb / so laß nicht ab vom angefangenen.
Mikoron intesz valakit és ő nem akarja hogy ő inellek, (têstöl.
Hogy ha te neket szerelmefeld, meg ne szűnnél az el kezdert jó in.

10. Stulti verbis non vincuntur.

Contra verbosos noli contendere verbis,

Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis.

Mit den Blaffern lege dich nicht ein mit Worten/
Die Rede wird (von Natur) jedem gegeben / aber der
Verstand des Gemüths/ wenigen.

Az szós emberek ellen beszéddel ne vetélkedgyél, (seknek.
Az szó adatik minden embereknek, de az elmének böltséfége keve-

11. Amicus sibi quisque primus.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus,

Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur. (senst/
Liebe also andere / daß du dir selbst ein angenehmer Freund

Sei also gut den guten/daß dich nit selbst Schaden erreiche.

Ugy szerelű egybeket, hogy te magadnak szerelmes baráttya légy,
Ugy légy jó az jóknak, hogy valami gonosz károk téged ne kövessenek.

12. Rumores spargere vetitum.

Rumores fuge, ne incipias novus author haberi,

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Hüte dich für dem gemeinen Geschrey/vnd sage nicht an des
selben neue Ursach zu seyn/
Denn niemand schadet schweigen/ geredt haben vielen.

El távoztasd az híreket, hogy ne kezdgy új találójoknak tartani.
Mert senkinek nem árt hogy halgatott, hogy pedig szóllott igen
art.

13. Fides

13. Fides aliena non promittenda.

Rem tibi promissam certò promittere noli,

Rara fides ideo, quia multi multa loquuntur.

Verheisse dir nicht gewißlich ein verheissenes Ding! (reden.
Derhalben ihr wenig zu glauben ist/ daß ihr viel auch viel

Az néked ígertett marhat bizonyosan másnak ne ígérd,
Ritka az hűség ezért, mivel hogy sokak sokakat szolnak.

14. Judex quisque sui.

Cum te quis laudat, judex tuus esse memento,

plus aliis de te, quam tu tibi, credere noli.

Wenn dich jemand lobt/sey eingedenk dein eygen Richter zu
Glaube andern von dir nicht mehr/denn dir selbst. (seyn/
Mikoró téged valaki díjser, meg emlekezzél te magad ítélőének lenni.

Többet egybeknek te fêdöl ne hídgy, hogy nem mint te ma-
gadnak.

15. Beneficiorum ratio.

Officium alterius multis narrare memento,

Atq; aliis cum tu benefeceris, ipse fileto.

Biz eingedenk anderer Wohlthaten vielen Leuten zu sagen/
Vnd wenn du aber andern hast Wohlgethan/so schweige.

Más embernek jótéményét sokaknak beszélni meg emlekezzel,
Es te mikor egybekkel jól téjendesz magad elhaltad.

16. Senio bene gesta referenda.

Multorum cum facta senex, et dicta recenses,

Fac tibi succurrant, juvenis quae feceris ipse.

Wenn du vieler Menschen Reden vnd Thaten erzehlest in
deinem Alter/ (than habest.

So lasse dirs zu Sinn kommen/was du in deiner Jugend ge-
te vén ember léven mikoron sokaknak tselekederit és modafit, elő
számláld, (kedrel.

Jussánk efzedben azok az mellyeket te magad ifu léven tsele-

17. Suspicionis labes.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur,

Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici.

Nicht achts / so jemand heimlich redet/ (shn.
Wer sich schuldmaßig weiß/vermeynt man rede alles von

Ne gondoly azzal, ha valaki alattomban való beszéddel szol.
Az magához gyános azt véli hogy mindeneket ő róla mondanak.

18. In

18. In prosperis de adversis cogitandum.

Cum fueris felix, quæ sunt adversa, caveto:

Non eodem cursu respondent ultima primis.

Wenn du glücklich bist/was dir zuwider ist/mende/ (stimmet.
Wenn das letzte mit dem ersten in einem Lauf nicht überein
Miglen bóldog vagy, addig minden ellenkező dolgokat el távoztatsz,
Mert nem egyenlő folyással felelnek az örökök az elcsöknek.

19. Mors alterius non speranda.

Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,

In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

Dieweil uns ein ungewisses vnd unstetes Leben ist gegeben/
Wenn eines andern Tod setze dir dein Hoffnung.

Mivel hogy kétféles és gyarló élet adator minékünk,
Más embernek halálában reményedet ne vessed.

20. Animus in dono æstimandus.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,

Accipito placide, plene & laudare memento.

Wenn dir ein armer Freund ein gering Gabe gibt/ (zu loben.
So nimm sie gutwillig an/ vnd sey eingedenk volltömlich sie
Az te szegény barátod mikor valami kisded ajándékokat ad tené-
El vegyed nagyjókedvel (eleg neven) ditsérni meg is emlékezzél (ked,

21. Paupertatis tolerantia.

Infantem nudum cum te natura creárit,

Paupertatis onus patienter ferre memento.

Weil dich die Natur ein nackend Kind geschaffen hat/
So denke daß du des Armutsbürde mit Gedult tragest.
Holtott az természet tégedet mezitelen gyermekké teremtet,
Meg emlékezzél hogy az szegénységnek terhet békeféggel szen-
vedged

22. Mors non formidanda.

Ne timeas illam, quæ vitæ est ultima finis,

Qui mortem metuit, quod vivit perdit id ipsum.

Nicht fürchte den/ welcher dieses Lebens letztes Ende ist/
Denn wer den Todt fürchtet/ der verliert eben das/ das
Ne fély atól a mely az életnek utolsó vége. (er lebr.
Az ki az haláltól fél azt is el veszteti az mit él,

23. Amicorum

23. Amicorum ingratiitudo fugienda.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,

Incusare DEUM noli, sed te ipse coërce.

Wenn kein Freund dir deine Wohlthaten vergelten thut/
Beschuldige nicht GOTT/ sondern halte dich zurück.

Ha te-néked az té jó tetteimnyed szerént egy barátod sem felel meg,
Ne vádollyad az istent hanem te magadat meg tartoztatd meg.

24. Frugalitas.

Ne tibi quid desit, quæsis uterre parte:

Utq; quod est servet, semper tibi deesse putato.

Auff daß dir nichts mangle/ brauch spar sam dein Gut/
Vnd auff daß du behaltest was du noch hast/ halts immer.

Hogy valami szükségét ne légyen tenéked, az te keressényiddel ki-
milve ély. (ha az nem volna-
Es hogy azt a mi vagyon meg tarthassad mindenkor véllyed mind

25. Promissio iterata molesta.

Quod prestare potes, ne bis promiseris ulli,

Ne sis ventosus, dum vis urbanus haberi.

Was du tanst leisten/ verheiß nicht jemand zweymal/
Sei nicht leichtfertig/ weil du statlich geacht wilt seyn.

Az mit egy szer meg adhatz, kétszer ne ígérjed senkinek,
Ne legy szeles (alharatlan) mikor ember ségeseinek (tisztelességes be-
szédőnek) akar sz tartatni.

26. Ars arte deludenda.

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus,

Tu quoq; fac simile: sic ars deluditur arte. (Freund ist/
Der mit Wort heuchelt/ vnd mit dem Herze nicht ein treuer
Thu du ihm deßgleichen/ also beweiset ma eine Lüge für die
Az ki beszéddel téteri magát és szívében sem hív barátod, (ander.
Teis hasonlókppen tselekedyél, így az mesterleg mesterleggel
tréfaltatik meg.

27. Blandiloquentia suspecta.

Noli homines blandos nimium sermone probare,

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Die gar schönredenden Menschen lasse dir nicht gefallen:

Die Pfeif singet süsse/ weñ der Vögler den Vogel betruget.

Ne javallyad seletet az hizelkedő emberek,

Az süpedeszen szol, mikor az madarasz meg akarja zsálni az ma-
darat,

28. Liberi artibus instruendi.

Si tibi sunt nati, nec opes, tunc artibus illos,

Instrue, quò possint inopem defendere vitam.

Sodu Kinder hast vnd keine Güter/ freye Künste sic
Lehre damit sie ihr armes Leben erhalten mögen.

Ha renéked fiad vadnak, és gazdagságod nints, tehát tudományokra
Hogy az ő szegény cieteket őltalmazhassák. (tanítsad őket,

29. Res quomodo aestimandæ.

Quod Vile est, charum: quod charum est, vile putato.

Sic tibi nec parvus, nec avarus habebis ulli.

Was gering ist/ achte thewr/ was thewr/ gering/
So wirstu dir nicht zu feste/ auch niemand zu karg seyn.

Az mi alá való, te azt irélyed dragának; az mi penig drága, azt alá
valónak,

Ekképpen sem magadnak tösvény nem létszel, sem penig egye-
bek tösvénynek nem tarsnak téged.

30. Culpata non faciendæ.

Quæ culpæ soles, ea tu ne feceris ipse,

Turpe est doctori cum culpa redar quit ipsum.

Was du straffest/ schiltest/ das thue du nicht selbst/ (betrifft.

Deñ es dem Lehrer schändlich ist/ wenn ihn die Straf selbst

Az mellyeket szoktál feddēni, ugyan azokat te magad se tselekedgyed,
Mert rut dolog az tanítónak, mikor ő ugyá az ő vétek öter meg feddi.

31. Concedenda petendæ.

Quod iustum est petito, vel quod videatur honestum,

Nam stultum est petere id, quod possit jure negari.

Was Recht ist begehre/ oder was sich Ehrbar seht ansehen:

Denn töricht ist das begehren/ das billig versagt wird.

Az mi igaz azt kérjed, avagy az mi láratik tisztességnek lenni,
Mert bolondság azt kérni, az mi igazán meg tagadhatik tőlünk.

32. Nota ignotis non commutanda.

Ignotum tibi nolito præponere notis,

Cognita iudicio constant; incognita casu.

Einem unbekandten seze nicht für einen Bekandten/

Denn die bekandte Ding aus Vhrtheil des Verstandes
bestehen/ die unbekandten aus dem Glücksfall.

Az ismeretlen jobnak (nagyobnak) ne tartsad az te ismerődnél,
Mert az ismért (meg próbált dologk) irétekből állanak, az ismer-
etlen pedig törtegetből vadnak tudva.

33. Dies

33. Dies quisque supremus putandus.

Cum dubia incertis versetur vita periculis,

Pro lucro tibi pone diem, quicumq; laboras. (besteht)

Die weil das zweiffelige Leben in vngewissen gefährlichkeiten

Ein jeden Tag für Gewinn achte/ der du Arbeitest. (rog.

Mivel hogy az embernek kétféles életbizonytalá veszedel mekké fo-
Minden napot nyereségnek gyanánt tarts magadnak valaki szor-
galmatoskodol.

34. Amici obsequio retinentur.

Vincere cum possis interdum cede sodali,

Obsequio quoniam dulces retinentur amici. (nem Gesellz:

Wenn du schon überwinden köntest/ weich doch zu zeiten deis

Denn die lieben Freunde mit nachgeben behalten werden.

Ha mikor meg győzhetnéd- is, néha engedgy az te társodnak.

Mert az szerelmes barátok engedelemmel tartatnak meg.

35. Amicitia mutua officia.

Ne dubites cum magna petas, impendere parva:

His etenim rebus conjungit gratia charos. (rest:

Nicht schew kleine Ding anzuwenden/ wenn du grosse begeh:

Deñ die Lieb mit diesen sachen die Freunde einhellig macht.

Ne kételkedgyél kisdedet adni mikor te nagyokat kerfsz mástól,

Mert az kedveskedés ez féle dolgokkal kaptosollya ölzve az ba-
rátságos embereket.

36. Amicitia rixas odit.

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia juncta est,

Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Hüte dich dem Sanct anzubietē/ der mit dir Freundschaft hat:

Der Zorn gebietet Haß/ die Einigkeit erhelst die Liebe.

El távoztats háborúságot indítani, az mivel te néked barátságod

vagyon,

Az harag gyűlölséget nemz, az egyesség pedig táplálja az sze-
retetet.

37. Castis

37. Castigatio sine ira.

*Servorum ob culpam cum te dolor urget in iram,
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.*

Wenn dich der Schmerz wegen deiner Diener Ubertretung
zu Unmuth bewegt/ (gest.

So mässe dich selbst/damit du der Deinigen verschonen mös/
Mikoron téged az bánat (bószfuzág) haragra kényszerít szolgáidnak
véteket miatt,

Te magadot meg mértékellyed hogy az tiednek engedhes.

38. Patientia vincere.

Quem superare potes interdum vince frendo:

Maxima enim morum semper patientia virtus.

Den du überwinden könntest/überwinde bißweilen mit leiden/
Denn unter den Tugenden allezeit die Gedult die grö-
ste ist.

Az kit erőddel megh győzhetsél-is, néha türelemmel győzzed meg/
Mert az engedelmes türelem az erköltsöknék mindenkor nagy jo-
ságos tsélekedeti.

39. Quasita sunt servanda.

Conserve potius, quæ sunt jam parca labore:

Quum labor in damno crescit mortalis egestas.

Behalte lieber was schon durch Arbeit zu wegen ist bracht/
Wenn die Arbeit schädlich ist/so wächst die Menschliche
Dürftigkeit.

Meg tartsad inkább azokat, az melyek immár munkával keresztetnek/
Mikor az munka kárban vagyon, meg nevededik ez világi sze-
génység.

40. Consulendum sibi in primis.

Dapsilis interdum notis, charis, & amicis:

Cum fueris felix, semper tibi proximus esto.

Bis gegen deinen Bekannten vnd angenehmen Freunden zu
zeiten Kostfreen/

Wenn du Glückselig bist/so sey dir allzeit der Nächste.

Néha-néha légy adakozó a te ésmertődhez szerelmeseidhez, és ba-
rátidhoz,

De mikoron boldog vagy, te magadhoz mindenkor közelb légy.

Az az; azokkal csak néha-néha tégy jól, de te magaddal mindenkor.

DISTICHORUM DE MORIENS

LIBER SECUNDUS.

P R A E F A T I O.

*T*elluris si forte velis cognoscere cultus,
Virgilium legito. Quod si magis nosse laboras,
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet.
Si Romana cupis & Punica noscere bella,
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
Si quid amare libet, vel discere amare legendo,
Nasonem petito. Sin autem cura tibi hæc est,
Ut sapiens vivas, audi quod discere possis,
Per quæ semotum vitis traducitur ævum.
Ergo ades, & quæ sit sapientia discere legendo.

SO du vielleicht den Ackerbau lernen willst/
Lies den Virgilium: so du aber mehr begehrest zu wissen
Der Kräuter kraft/so wird Macer dirs mit Versen anzeigen.
So du die Römische oder Bürgerliche Kriege lernen willst/
Lies den Lucanum/der dir des Krieges schlacht sagen wird.
So dich gelüstet Lieb zu pflegen/oder durch lesen lieb lernen/
Suche herfür den Ovidium: So dir aber diß angelegen ist/
Daß du weislich lebest/höre daß du diese Dinge lernen mögest/
Durch welche die Zeit/völlig abgewand/zugebracht wird/
Derhalben komm her/vnd lerne durch Lesen/was die Weis-
heit sey.

HA a' földnek művelését akarod meg tanulni,
Az Virgiliust olvasd, avagy ha inkább kívánod meg tudni.
Az füveknek erejét, az Macer tenéked versekkel meg mondgya,
Ha továbbá az Római hadakot és az Africai Carthago városának
hadait kívánod meg érteni.
Az Lukanust olvasd, az ki az hadaknak ütközzeit meg írta.
Hogy ha szeretni kívánsz, vagy olvasván szeretni akarsz tanulni.
Az Ovidius irását olvasd: ha penigle akarod (gondod) arra vagyon.
Hogy böltsen élnes, halgass meg, hogy-hogy tanulhassd meg.
Minémli dologok által az véteket nélkül való élet, mehesen véghez,
Nó azért járulj ide, és mi légyen az böltsesség tanold meg ez
könyvetstét olvasván.

1. De omnibus bene merendum.

*Si potes, ignotis etiam prodesse memento.
Utilius re gno, meritis acquirere amicos.*

EDu tanst/ sey eingedenck auch die unbekandten Freund
zu wegen bringen: (bern.)

Es ist nüglicher dem im Königreich mit wolthaten zu fähr/
Ha lehet te több meg az élméretleneknek is használni meg emlékez.
Hasznosb orszagnál, jó réteméniekkal barátokat szerzeni. (zels)

2. Arcana non scrutanda.

*Mitte arcana DEI, cælumq; inquirere quid sit,
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.*

Laß ab zu forschē was Gottes vñ des Himmels Geheimniß sey/
Einemal du sterblich bist/so habe in acht was sterblich ist.
Az itten titkának hagy beket, és az egh mi légyen, ne tudakozzad,
Holot te halando ember légy, az halandókra légyen gondod.

3. Mortis timor gaudia pellit.

*Linque metum leibi, nam stultum est tempore in omni,
Dum mortem metu is amittere gaudia vitæ.*

Verlasse die furcht des Tods: deñ es zu jeder zeit thöricht ist/
Dieweil du dich für dem Tode erschreckest/ verleurestu die
Freud des Lebens. (ben atol félni.)

Hadd-el az haláltól való félelmet: Mert az bolondság minden idő.
Middn az haláltól rettegiz, az életednek is minden örömit el-
(vetzed.)

4. Iracundia cavenda.

*Iratu de re incerta contendere noli,
Impedit ira animum, ne possit cernere verum.*

Lege dich nicht in einer ungewissen Sachen halben wenn du
zornig bist/ (waar ist sehen kan.)

Der Zorn verhindert das Gemüthe/ daß es nicht was
Meg haragván bizonytalan dologról ne vetekedgyél. (hesse.)
Az harag meg bántva az elmét hogy az igazat ne láthassa (neitél.)

5. Expendendum ubi opus est.

*Fac sumptum properè, cum res desiderat ipsa,
Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat aut res.*

Laß dich eilends was Kosten/wenn es die Sach erfordert:
Deñ mñ was geben muß/wenn es die Zeit vñ Sach erfordert.
Hamar (jó akarattal) költis mikor az dolog (az szükség) kívánja,
Mert kell valamit adni, mikor az idő, szükség vagy az dolog ki-
vánja.

6. For

6. Fortuna modica tutior.

Quod nimium est fugito parvo gaudere memento.

Tuta mage est pupis, modico quæ flumine furtur.

Was zu viel ist fleuch: eines geringen dich zu freuen sey ein/
gedenck/ (het.)

Das Schiff ist sicherer/ das auf einem kleinen Wasser ge/
Az mi selettebb való éltávoztasod, és kitsűnynek örülni meg emle-
kezzél,

Mert az hajó-is inkább bátorságos, á mely tsekélyvizben viretik.

7. Occulta vitia reticenda.

Quod pudeat, socios prudens celare memento,

Ne plures culpent id, quod tibi displicet uni.

Wes du dich schämeß/ sey eingedenck für deinen Gesellen zu
verschweigen/

Damit nicht ihrer viel straffen/das dir allein Mißfallet.

Az mit szégyenlel, az te tarsaidról elzeffen el titkollyad azt,
Hogy többen ne kárhoztassák azt, az mi te magadnak edgyedül
nem tetszik.

8. Occulta tandem revelantur.

Nolo putes pravos homines peccata lucrari,

Temporibus peccata latent, & tempore patent.

Du solt nicht denken daß die Bösen ihre Sünden zum vors
theil haben:

Die Sünden bleiben eine zeit verborgen/vnd zu seiner zeit
werden sie offenbahr.

Ne alitsad azt hogy az gonosz emberek az ő vétkeket az bünteté-
stől meg nyernék,

Ideig az vétkek titkon vannak es idővel ki nyilatkoznak.

9. Imbecillitas virtute compensatur.

Corporis exigui vires contemnere noli,

Consilio pollet, cui vim natura negavit.

Eines kleinen Leibes Kräfte nicht verachte/

Der ist mächtig mit Rath/ dem die Natur die Stärke
versaget hat.

Ne utáld meg az kislel testnek (vagy embernek) erejét,
Mert tanácsal (bátrseféggel) bővölködik az kislel az erőt az ter-
mészet meg tagadra.

10. Cedendum potiori ad tempus.

*Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede:**Victorem à victo superari saepe videmus.*

Den du dir vngleich weisst/ dem gib zu zeiten nach:

Den Oberwinder sehen wir oft von dem Überwundenen
überwunden werden.Az kit tudandasz hogy te hozzád nem egyenlő, ideiglen engedgy neki.
Mert gyakorta láttuk hogy az győzedelmes az meg győzöttet.
től meg győzöttetik.

11. Rixandum cum familiaribus non esse.

*Adversus notum noli contendere verbis,**Lis minimis verbis interdum maxima crescit.*

Wieder einen bekandten streit nicht mit Worten/

Aus wenigen Worten entsteht oftmals ein grosser Zank.

Esimőd ellen ne vetekedgyel beszédvel,
Mert néha kistiny beszédből nagy haboruság támad.

12. Fortuna non querenda sorte.

*Quid DEUS intendat, noli perquirere sorte,**Quid statuatur de te sine te deliberat ipse.*

Was Gott fürhabe / nicht erforsche mit dem Loß:

Was Er von dir beschliessen wil/ beschleust Er ohne dich.

Az isten mit végezzen felőled, sors által ki ne keresled,
Az az, annak végére ne meny.

Mert te nálad-nélkül el-végezi, mit rendellyen te felőled.

13. Luxus odium generat.

*Invidiam nimio cultu vitare memento:**Que si non ledit, tamen hanc sufferre molestum est.*Sey eingedenk Mißgunst (oder Neid) Pracht wegen zuver-
meiden / (dulden.Welche ob sie schon nicht schadet/ist sie doch schwer zu ver-
Meg emlékezzel el távoztatni az irigylőger az felettébb való czifra-
fággal:Mely ha semmit nem árt-is, de mindazáltal azt szenyvedny,
máznak igen nehéz.

14. Animus non deponendus ob iniquum iudicium.

*Esto animo forti, cum sis damnatus iniquo,**Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo.*Sey beständig mit dem Gemüth / wenn du vnrecht verdam-
met bist: Nies

Niemand frewet sich lange/ der mit einem vngerechten

Nichter gewinnt.

Erős elmével légy, mikor ő hamisan károztatol (sentenciáztatol.)
Mert senki sokáig nem örül, az ki hamis bíró által meg győz
(pörít meg nyeri.)

15. Reconciliatis lis non refricanda.

*Litis præteritæ noli maledicta referre,**Post inimicitias iram meminisse, malorum est.*

Nicht erzehle eines vergangener Zwiracht/ scheltwort/

Nach der Feindschaft des Zorns gedenden/ist böser Men-

Az el-núlt haborgasnak szikait elő ne számlállyad, (schen art.
Mert az elenközös után az haragról meg emlékezni gonasz em-
berekhez illik

16. Te ipsum neque lauda, neque culpa.

*Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse,**Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.*

Weder lobe noch schilt dich selbst/

Das thun die Thoren/ welche vnnütiges Lob sticht.

Te magadat se ne dicsérjed, se peng ne szidalmazd. (seg győzőre.
Mert az bolondok tselekedik azt, az kiket heában való dicső.

17. Parsimonia.

*Utere questitis modicè, cum sumptus abundat,**Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.*Gebrauch mässig das gesuchete / dieweil noch Ontost genug
verhanden ist:In kleiner Zeit gehet davon / was in langer zuwegen
bracht ist.Mértéketessen ély az te keresményiddel, az mikor költséged bővő-
Mert rövid időn el fogy, az mi hosszú ideig gyűtetet. (kődik.

18. Supercilium non nunquam deponendum.

*Inspiciens esto, cum tempus postulat aut res:**stultitiam simulare loco, prudentia summa est.*

Sey nárisch (thöricht) wenn es die Zeit oder Sach erfordert.

Narzheit an sich nehmen an seinem Ort/ist eine grosse klug-

Esztelen légy, mikor az idő vagy az dolog kívánny. (heit.
Bolondfagot tettetni mikor helye vagyon, nagy észesség.

19. Neque prodigus, neque avarus.
Luxuriam fugito, simul & vitare memento,
Crimen avaritiæ, nam sunt contraria fæmæ.
Neide verschwendung/ vnd sey auch eingedenk zu fliehen/
Der Kargheit Fehl/ den sie dem guten Namen zuwider seyn.
El-távoztassad az bujálágot, és ezzel egyetemben meg emlekezzél
el-távoztatni,
Az fõgsvényfégnek vétkezt-is. Mert ezek az te jó híreddel, ne-
veddel ellenkednek.

20. Loquaci parum credendum.
Noli tu quedam referenti credere semper,
Exigua est tribenda fides, qui multa loquuntur.
Nicht glaube allezeit einem der dir was sagt:
Denn man wenig glauben geben sol denen die viel reden.
Ne hidgy te mindenkõrõn annak az ki valamiket befzél,
Igen kevés hitelt kel adni azoknak, az kik sokat szólnak

21. Ebrius vinum non accuset.
Quod potus peccas, ignoscere tu tibi noli:
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis. (Gute:
Was du mit Sauffen sündigest/ halte du dir selbst nicht zu
Denn der Wein hat keine Schuld/ sondern der trinkende.
Az mit italoddal vétkez te magad meg ne bocsásd magadnak,
Mert semmi vétke az bornak nintsen, hanem az ivónak vagyon vétke.

22. Amicis consilia credenda.
Consilium arcanum tacito committe sodali,
Corporis auxilium medico committe fideli.
Einen heimlichen Rath befehl einem verschwiegeneu Gesels,
Des Leibs hülfß befehl einem getreuen Arzte. (len/
Titkos tanácsodat vézreg halgató barátodra bizzad.
Tetsednek peniglen gyógyítását hiv orvosra bizzad.

23. Successus malorum ne te offendant.
Successus indignos noli tu ferre molestæ,
Indulget fortuna malis, ut ludere possit.
Unbilligen Fortgang nimb nicht schwer an/
Das Glück füget den Bösen/ damit es schaden möge.
Az embereknek weiratlan elõmenetelék jó szerentséjeket ne bánýad.
Mert az szerentse kedvezz (enged) az gonószoknak, hogy az u-
tán inkább meg sérthesse õket.

24. Futur

24. Futuros casus prævidendus.
Prospice, qui veniunt, hos casus esse firendos:
Nam levius lædit quicquid prævideris antè.
Siehe zuvor die Fälle/ welche folgen/ vnd zu dulden seyn/
Denn weniger das schadet/ was du zuvor gesehen hast.
Jó elév (idejen) meg nézzed hogy az mely esetek reád következnek,
azokat elkeielyen szenvedned:
Mert könnyebben (gyengébben) fert meg az, valamit jó elév
meg látan dafz.

25. Animus in adversis spe fovendus.
Rebus in adversis animum submittere noli,
spem retine: spes una hominem nec morte relinquit.
In Widerwertigkeit sey nicht Kleinmüthig:
Behalt die Hoffnung: Allein die Hoffnung verläßt den
Menschen auch in dem Tode nicht.
Az szerentsétlen dolgokban ne bocsásd-el elmédet,
Az reményfégét meg tartsad. Mert az egy reménfég az embert
meg az halálban-is el-nem hadgya.

26. Opportunitas cum contigit, tenenda.
Rem tibi quam noscis aptam, dimittere noli,
Fronte capillata est, post hæc occasio calva.
Erkenneft du ein Ding dir ebenmäßig zu seyn/ so laße es
nicht dahin:
Vorne hat die gelegenheit Haar hinten (oder im Nacken)
ist sie kaal.
Az mely dõlgot esmérfsz te hozzád illendõnek lenni el ne bocsásd,
Mert az alkalmatofág, elõl üstõkõs, hátul penig kopasz.

27. Futura ex præteritis colligenda.
Quod sequitur, præta, quodque imminet antè videto:
Illum imitare DEUM, qui partem spectat utramq.
Siehe was folget/ das sich nahet schawe zuvor:
Folge GOXX nach/ der beydes siehet.
Az mi következik, (Az az: az mi immár el múlt) arra néz, az mi
penig reád következendõ, annak elõtte meg lássad.
Azt az ISTENT kövessd, ki mind az két rézf nézi, (mind
elõ s-mind hátra néz.)

B 4

28. Vitæ

28. Vitæ ratio habenda.

*Fortior ut valeas, interdum parcius esto,
Pauca voluptati debentur, plura saluti.*

(cher/
Damit du gesund vnd stärke bleibest / so sey zu zeitten spärlich
Wenig ist man der Wollust schuldig / der Gesundheit as
ber viel.

Hogy erősb légy egessegedben, néha mértékletesb légy,
Az gyönyörűségnek kevessebbel tartozunk, de az egesseggnek sokkal.

29. Multitudini cedendum.

Judicium populi nunquam contempseris unus:

Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Des gemeinen Volcks Urtheil nimmer verachte allein /

Damit du nicht niemanden gefallest / wenn du ihrer viel
verachten wilt.

Te magad egyedül lévén soha az községnek ítélte megne utáljad,
Hogy senkinek ne kellesebb, mikor ön sokakat akariz meg utálni.

30. Valetudo curanda.

Sit tibi præcipue, quod primum est, cura salutis,

Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Habe fürnemlich (welches das erste ist) sorge auff deine Ges-
undheit.

Nicht beschuldige die Zeit / dieweil du dir eine Ursach bist
des Schmerzens.

Kiváltképpen legyen te néked fő gondod egessegedre azmi leg első,
Az időt ne karkoztassád, holot te magad vagy fájdalmadnak
(beregegednek) oka.

31. Somnia non observanda.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat,

Cum vigilat sperans, per somnum cernit idipsum.

Nicht achte auff die Träume / denn was das menschliche
Gemüth begehret /

Hoffend / wenn es wachet / das siehet es in dem Schlaf.

Az álommal ne gondoly. Mert az embernek elméje az mit kíván.
Mikor vigyáz (émette) remélni, almában ugyan azont látta meg.

DISTI-

DISTICHORUM DE MORIBUS

LIBER TERTIUS.

PRAEFATIO.

HOC quicumq; cupis carmen cognoscere lector,

Hac praecepta feres, quae sunt gratissima vitæ.

Instrue praeceptis animum, nec discere cesses,

Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

Commoda multa feres: sin autem spreveris illud,

Non me scriptorem, sed te neglexeris ipsum.

En jeder Leser / der du diese Werk begehrest zu beschawen /
Wirst haben diese Gebot / welche sehr angenehm seyn
dem Leben. (nen:

Nüsse aus dein Gemüth mit Geboten / vnd laß nicht ab zu lern

Denn das Leben ohne Lehr ist als eine Todes gestalt /

Viel Nutz wirstu nehmen / so du sie aber verachten wirst /

So wirstu nicht mich den Schreiber / sondern dich selbst
nicht achten.

Ezeket az én verseimet valamely olvasó kívánod meg érteni,
Ezeket az én parantsolatimat vegyed; mellyek igen kedvesek
az életnek,

Készítsd az én parantsolatimmal az te elmédet, és tanulni meg ne
szünnel.

Mert az tudomány nélkül, az embernek élete szintén olyan mint
az halálnak képe,

Sok hasznót vehetiz innét magadnak: Hapeniglen meg utálod ezt,
Nem egemét: ki ezt írom, hanem te magadot utálod meg.

1. Recte agendo aliorum linguam ne timeas.

Cum recte vivas, ne cures verba malorum,

Arbitrii nostri non est, quid quisq; loquatur.

Wenn du recht lebest / so achte nicht der bösen Reden:

Denn es nicht in unserm Willen ist / was ein jeder Rede.

Mikoron te igazán éliz, ne gondoly az gonosz embereknek rágál-
mazó szavokkal,

Nintsen az mi hatalmunkban, kiki mit szóllyon mi felőlünk.

2. Amici crimen celandum.

*Productus testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcumq; potes celato crimem amici.*

Wenn du zum Zeugen geruffen wirst /

So bedecke so viel du magst (doch daß du hievor dich
nicht schämen dürffest) deines Freundes Uebelthat.

Mikoron te bizonylágul hivattatol, (tanának idéztetél) mind az
által az te szemérmelenség helyén maradván,

Az mennyire töled lehet, el-fedezzed az te barátodnak vétékét.

3. Blandiloquentia suspecta.

Sermones blandos, blasosq; cavere memento:

Simplicitas veri sana est, fraudis ficta loquendi.

Die Schmeichel- und Heuchel-reden sey zu mende eingebend:

Denn die Einfältigkeit der Wahrheit ist schlecht / der Betrug
aber redet mit Kunst. (Ikezzél,

Az kizelkedő és tsélsap (pelyp) beszédekert el távoztatni meg em-
Az igazságnak egy-igü tsizta beszéde vagyon, az hazugságnak
penig tsalárdság.

4. Ignava vita fugienda.

Segnitiam fugito, quæ vitæ ignavia fertur,

Nam cum animus languet, consumit inertia corpus.

Fluch den Müßiggang / welcher für des Lebens Faulheit
gehalten wird:

Denn wenn das Gemüth verdrossen ist / so verdirbt die
Faulheit den Leib.

Az restséget el távoztasd, mely az életnek tunyaságának mondatja,
Mert mikor az embernek elméje el-lankad, (el-tunyul,) az
restlet-is meg emészti az restség.

5. Animus fessus relaxandus.

Interpone tuis interdum gaudia curis,

Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Untermische zu zeiten deine Sorgen mit Freude /

Damit du mit deinem Gemüthe eine jede Arbeit ertragen
mögest.

Néha-néha az t gondgyaid közzé örömet-is vefy, (elegys,)
Hogy elmédben el-vifelhetz akár mely munkát.

6. Malo

6. Malo animo neminem reprehendas.

Alterius dictum aut factum ne carpsis unquam,

Exemplo simili ne te derideat alter.

Eines andern Rede oder Thun nimmer vernichte /

Damit nicht gleicher weise ein ander dich verlache.

Más embernek beszédet a' vagy tselekedetit soha meg ne fedgyed,
Hogy hasonlatosképpen tégedet-is meg ne tsufollyon más ember.

7. Hereditas augenda.

Quæ tibi fors dederit tabulis suprema notato,

Augendo serva, ne sis quem fama loquatur.

So dir das Glück was geben wird / so schreibe es fleissig auf
in deine Register: meine Geschrey tommst.

Und mit vermehren behalte es / damit du nicht in das ge-

Az mit te néked az fors (szereztze) adand, (Az az: az mi te né-
ked szüleidtől testamentumban hagyator registromban bé irjad,)
Es öregbitvén meg tartsd, hogy ne legy az kit az hír szólhasson,
(Az az: hogy az kösség között beszédbe ne kely.)

8. Senectus sit munifica.

Cum tibi divitiæ superant in fine senectæ,

Munificus facito vivas, non parcus amicis.

So dir Güter am ende deines alters übrig seyn / (den senest.)

So schaw daß du freygebig / nicht karg deinen Freund

Mikoron gazdagságod bővön vagyon az te venségednek végén,
Tselekedgyed hogy adakozón ely, nem fősvényen barátidhoz.

9. Verba attendenda non os loquentis.

Utile consilium dominus ne despice servi,

Nullius sensum, si prodest, tempseris unquam.

Einen guten Rath des Knechtes ein Herr nicht verachte:

Keines Meinung / so sie Nuzbar ist / jemals vernichte.

Te ür levén az te szolgáidnak hasznos tanácsad meg ne utálljad,
Senkinek értelmét meg ne utálljad ha használ.

10. Præsenti utendum fortuna.

Rebus, & in censu, si non est, quod sit ante,

Fac vivas content' eo, quod tempora præbent. (hast hast.)

In deine Gütern vñ einkommen so du nicht hast / das du vor ges

So laß dir genügen mit dem / das dir die Zeit mittheilet.

Ha nintsen marhadban és kintsebben annyi az meny az eldöt völt,
Tselekedgyed hogy meg elégedgyél az zal, az mit az idő ad teneked.

11. Uxor

11. Uxor spe dotis non quarenda,

*Uxorem, fuge, ne ducas sub nomine dotis,
Nec retinere velis, si coeperit esse molesta.*

Háte dich/ daß du nit ein Weib jhrer heimstür wegē nemeß/
Vnd bewillige dich auch nicht sie zu behalten / so sie dir bez
schwerlich ist.

Eltavosztasd hogy feleséget ne végy-jegy ruhának neve alatt, avagy
gazdagságnak okáért.

Meg se igyekezzél tartani, háborgó kezd lenni.

12. Alieno sapere exemplo.

*Multorum discere exemplo, quæ facta sequaris,
Quæ fugias. Vita est nobis aliena magistra.*

Aus vieler Leute exempel lerne/welche That du nachfolgē/
Vnd was du fliehen sollest: Anderer Leute Leben vns
ein Lehrmeister.

Sokaknak példájokból, tanold meg minémű tselekedeteket kövesz,
Es mellyeket távoztass el, mert más embernek élete mi-nékünk
tanító mesterünk.

13. Nihil ultra vires.

*Quod potes, id tentas, operis ne pondere pressus,
succumbat labor, & frustra tentata relinquant.*

Was du vermagst/das versuche/ damit du nicht von des
Werks Bürde vnterdruckst

Deine Müh vmbsonst sey/ vnd du die versuchte Dinge
aufflassen müßest.

Az mire erőd vagyon, azt kísértse meg, hogy az dológnak su-
lyoságával meg nyomatattván,

Az te munkád le ne omollyon (erőtlensélyn) és az hejában kérés-
tet dölget el nehagyad.

14. Consentire videtur quitacer.

*Quod nosti haud rectè factum, nolito tacere:
Ne videre malos imitari velle tacendo.*

Sum dem was du weißt das nicht Recht gethan ist / schweig
nicht stille /

Damit du nicht für den gehalten werdest / der den bö-
sen stillschweigend nachfolgen wolle..

Az mit esmérsz hogy nem igazán lőrt, az el ne halgassd, (vetni,
Hogy ne láttassal halgatásoddal akarni az gonosz embereket kö-

15. Rigor

15. Rigor favore temperandus.

*Judicis auxilium sub iniqua lege, rogato,
Ipse etiam leges cupiunt, ut jure regantur.*

Des Richters Hülff begehrt in einem vnrechten Gesetz/(Wer
Denn die Gesetze vom Recht wollen regieret seyn. (theil)

Az bíróvak segítését kérjed az hamis törvényben a' vagy hamis
törvénnyel meg nyomattatván. (nak-

Mert az törvények-is azt kívánják, hogy igazsággal igazgattassá-

16. Feras quæ tua culpa pateris.

Quod meritò pateris, patienter ferre memento:

Cumque reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

Was du billig sendest / sen eingedend mit Gedult zu tragen/
Vnd wenn du dich schuldig achtest / so verurtheile du dich
selbst als dein eigen Richter. (lekezzét,

Az mit érdemed szerint szenvedz, békelegesen szenvedni meg em-
Es mikoron magadnak bűnös vagy, az te magad ítéleti szerint
kárhoztassd magadat.

17. Multa legenda sed cum iudicio.

Multa legas facito: perlectis perlege multa,

Nam miranda canunt, sed non credenda poetæ.

Schaff daß du viel lesest/vnd wenn du gelesen hast/liese
vielmehr /

Denn die Poeten schreiben wunderliche Dinge/ aber nicht
gläubliche.

Tselegedgyed hogy sokakat olvas és el olváván sokat szorgalmat
olvas olvas,

Mert az Poeták tsudálatos dologokat énekelnek, de nem hitelle
méltókat.

18. Modeste in convivio loquendum.

Inter convivas fac sis sermone modestus.

Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

Zwischen den geladenen Gästen/hab acht daß du züchtig mit
der Rede sehest /

Damit du nicht ein Klappfer gescholten werdest / bieweil
du statlich geacht wilt seyn.

Az vendégek közt, lakodalomban, mértékleres beszédű légy.
Hogy ne mondtassál tsátógónak, mikor tisztelgesnek akarsz
tartani.

19. Ira-

19. Iracundia uxorum non formidanda.

Conjugis irata noli tu verba timere:

Nam lacrymis fruit insidias; dum femina plorat.
 Deines zornigen Weibes Worte fürchte nicht: (erlist).
 Denn wenn die Frau weinet/so suchet sie mit dein Zehren hin.
 Az te meg haragút feleségednek beszédéről ne fély. (szerez).
 Mert az afizonyállat mikor sír, könyhüllatával tsaládságot

20. Quæsitis utendum non abutendum.

Utere quæsitis sed ne videaris abuti,

Qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur.
 Brauche des eroberten / aber nicht werde angesehen für den
 der es mißbrauche: (des an).

Die das ihrige verzehret / greiffen wann ihnen gebricht fremd
 Az te keresmenyiddel ély, de ne lárással azokkal gonoszúl elni,
 Mert az kik az ő magokéit meg emésztek, mikor osztán nin-
 tsen, máséit követik, az az, mas emberére szorulnak.

21. Mors non formidanda.

Fas tibi proponas mortem non esse timendum,

Quæ bona si non est finis tamen illa malorum est.
 Schau daß du dir einbildest / das ő Tod nicht zu fürchten sey/
 Welcher ob er nicht gut ist / so ist er doch des bösen Ende.
 Magad eleiben tselul fel redd, hogy az haláltól nem kel félni, (ge-
 Az mely halál hanem jóis, de mind azalral mind ő nyomorúságnak ve-

22. Uxor proba si loquax ferenda.

Uxoris linguam, si frugi est, ferre memento,

Namq; malum est, nil velle pati, nec posse tacere. (den:
 Deines Weibs Zunge/so sie nutzbar ist/sey eingedenk zu seyn
 Denn es böse ist / nicht wollen leyden/vnd nicht schweigen
 können. (pen jó,
 Az te feleségednek nyelvet voltát, (feddését) eltűrjed, ha egyéb kep-
 Mert gonosz dolog, ha ki semmit nem akar tűrni, sem pedig nem
 (halgathat).

23. Pietas erga parentes.
 Dilige non agrâ charos pietate Parentes,
 Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.
 Liebe deine Eltern nicht mit verdrossener Liebe:
 Nicht erzürne deine Mutter/dieweil du deinem Vater gut
 Az te édes szüleidet szeressed nem néhez kegyességgel. (wilt seyn.
 Az te anyádat is meg né bántsd, mikor atyádnak akar sz jó lennie

DISTICHORUM DE MORIBUS

LIBER QUARTUS.

P R A E F A T I O.

Securam quicumque cupis traducere vitam,
 Nec vitis barere animum, qui moribus obsunt.
 Hac praecepta tibi semper relegenda memento,
 Invenies aliquid, in quo te utare magistro.

In jeder der du ein ruhiges Leben zu führen begehrest/
 Vnd dein Gemüth nicht in Lastern zu stecken / welche
 den Sitten schaden.

Seu eingedenk diese Gebot allezeit wieder zu Lesen /
 Da wirstu etwas finden/in welchem du deiner selbst zu eis
 einem Meister gebrauchen mögest.

V Alaki tsendesz életet kívánsz követni, (élni)
 Es elméddel verkekhez nem ragazkodni, az mellyek az é-
 kötsőknek artnak.

Meg emlekezzél róla, hogy ezeket az parantsolatokat mindenko-
 ron olvassad, (hetz,

Találsz ezekben valamit, az melyben az te magad tanítása által el-

1. Divitiarum contentus.

Despicere divitias, si vis animo esse beatus:

Quas qui suspiciunt mendicant semper, avari. (est)
 Verachte Reichthum / so du mit dem Gemüth selig seyn wols
 Welche die sie targ in hoher achtung haben allzeit betteln.

Utáld meg az gazdagságot, ha lelkedben, (élmédben) bódog a-
 kar sz lenni,

Mellyek az kik tsudálnak, (nagyra bösülnek) fősvények lé-
 ven, mindenkor koldúlnak (szükölködnek)

2. Vivere ad naturam optimum.

Commoda natura nullo tibi tempore deerunt,

Si contentus eo fueris quod postulat usus. (gen)

Die nömligkeiten der Natur werden dir zu keiner Zeit gebrä-
 So du mit de vergnüget seyn wirst/das der brauch erfordert.

Az te természetnek hasznai semmi időben tenéked el nem fogynak,
 Ha azzal meg elégedel, a' mit kíván az élet.

Res ratione regenda.

*Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.*

Dieweil du vnfürsichtig bist / vnd die Sach nicht mit Ver-
nunfft verwaltest /

Nicht sage daß das Glück blind sey / welches nicht so ist.

Mikoron nem okos, és te magadat, nem igazgatód, okosagoddal.
Ne mongyad az szerencsét, az mely nintsen, vaknak.

Amor pecunia ad usum.

*Dilige denarium sed parcè dilige formam,
Quam nemo sanctus nec honestus captat habere.* (stalt/

Liebe den Pfennig/doch bescheidenlich liebe die form/oder ges-
Dieweil kein Heiliger noch Erbarer sie begehret zu haben.

Szeressd az pénzt, de mértékletessen szeressd az ő formáját.
Mellyet csak egy szent és tisztességes ember nem kíván hogy
legyen.

Az az, az ki az pénznek formáját felettébb szereti, nem szent,
sem tisztességes ember, hanem fősvény.

Invaletudine ne opibus parcas.

*Quum fueris locuples, corpus curare memento,
Eger dives habet nummos, sed non habet ipsum.*

Wenn du Reich bist/sey eingedenk deinen Leib zuversorgen/
Ein Reicher/ der krank ist/ hat Geld/ aber sich selbst
hat er nicht.

Mikoron gazdag vagy, meg emlékezzél gondot viselni testedre,
Az beteg gazdagnak vagyon pénze, de nintsen ő maga magának.

Castigatio paterna ferenda.

*Verba cum tuleris, discens aliquando, magistri:
Fer patris imperium, quum verbis exit in iram.*

Sintemal du zu zeiten deines Lehr: Meisters streich leh-
rend erduldet hast/

Lebde deines Vaters Befehl/ wenn er mit Worten
zürnet.

Mikoran tanulván valaha el-szenvedted az te mesterednek vereségét,
El szenvedgyed az te Anyádnak bi-rodalmát, mikoron beszéd-
del réád haragzik.

7. Certa

Certa & utilia agenda.

*Res age, quæ prosunt: rursus vitare memento,
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.*

Solche sachen verbringe/ welche nützlich seyn/widerumb sey
eingedenk zu meiden.

In welche jrung ist/vñ keine gewisse Hofnung des nutzen.
Oly dologokat tselekedgyél az mellyek hasznosok, viszontag elta-
voztatni igyekezzél

Az mellyekpen vételk vagyon, és semmi bizonyos reménsége nints
az te munkádnak.

8. Libenter donandum.

Quod donare potes, gratis concede roganti!

Nam rectè fecisse bonis, in parte lucrorum est.

Daß du schencken mögest/ dem der es von dir bittet/ gib es
vmbsonst/

Denn dem guten Recht gethan haben/ ist ein theil des ges-
winnes.

Az mit el ajándékozhatz, ingyen engedgyed az te töled kérőnek,
Mert az jokkal jötenni, az nyereffégnek része.

9. Suspicio statim expendenda.

Quod tibi suspectum est, constim discute quid sit,

Namq; solent, primò quæ sunt neglecta, nocere.

Was dir argwönig ist/ von stunden erspüre was es sey/
Denn was erst in verachtung ist/ das pfleget zu schaden.

Az mi tenéked keszges, mingyarást meg hánnyad, vessed mi légyen,
Mert azok szoktanak ártani, az mellyeket először el-mulattunk,
femminek veltünk.

10. Venus abstinentiâ cohibenda.

*Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gule noli, quæ ventris amica est.*

Wenn dich der Vuleren schädliche Wollust auffhet/
Ergib dich nicht der Schlemmeren/ welches des Bauchs
Freundin ist.

Mikoron tégedet el foglal az szere lennek káros gyönyörüsége,
Az toroknak ne engedgy (kedvét ne keresd) az mely (torok) az
hasznak barátja.

11. Homo malus, fera pessima.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere,

Unum hominem tibi precipuo plus esse timendum.

Wenn du dir fürsehest alle Thier zu fürchten/
Befehle ich dir / einen Menschen allein mehr zu fürchten.

Mikoron te magadnak éleihen veted, hogy minden félt oktalán állatoktól keltyen féljed.

Hagyom te néked hogy az egy embertől inkább fély.

12. Sapientia fortitudini præferenda.

Cum tibi prævalide fuerint in corpore vires,

Fac sapias; sic tu poteris vir fortis haberi.

Wenn dir in deinem Leib gewaltige Bräfte seyn/
Schau daß du klug senest / also wirstu für ein starken

Mann gehalten mögen werden.

Mikor az te testedben kemény erő vagyon,

Bölcseséget is tanulj, és te úgy tartathatól erős férfinak.

13. Amicus cordis medicus.

Auxilium à notis petito si firre laboras,

Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus.

So dir was anliegt / von deinen Bekannten begehre Hülf/
Denn auch kein besser Arzt ist / denn ein getreuer Freund.

Az te elmerődtől kéry segítségert hogy-hafzükölköddől (nyavalyad vagyon.)

Es senki nem lehet tenéked jób orvosod mint az hiv barátod.

14. Sacrificium spiritus contribulatus.

Cum sis ipse nocens, moritur cur victima pro te,

Stultia est morte alterius sperare salutem.

Dieweil du schuldig bist / darumb stirbt das Schlacht-Opfer für dich /

Es ist ein Thorheit durch eines andern Todt Heyl verhoffen.

Holotts légy vétkes, miért hogy az áldozat hal meg te éretted,
Bolondság mának halatából üdvöskéget remélneni.

15. Amicus ex moribus delegendus.

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicum,

Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Wenn du dir entweder einen Gefellen / oder getreuen Freund suchest /

Soltu nicht des Menschen Reichthum / sondern das Leben
Mikoron te magadnak a' vagy barátot a' vagy hív barátot keres.
Az embernek nem gazdagságot hanem életet (értékletet) kel kívánnod.

16. Avaritia vitanda.

Utere quæsitis opibus, fuge nomen avari:

Quid tibi divitiæ proiunt, si pauper abundas?

Gebrauche der bekommenen Güter / fliehe den Namen des Geizigen /

Was ist dir der Reichthum nuz / so du Arm überflüssig bist?

Ely az te kereset gazdagsággal és el tavoztassad az érvény nevet,
Mit használ te néked az gazdagság, ha bővölköddől tzezen léven.

17. Voluptas inimicia famæ.

Si famam servare cupis, dum vivis honestam,

Fac fugias animo quæ sunt mala gaudia vitæ.

So du deinen ehrlichen Namen / so lang du lebest / zu behalten begehrest /

Schau daß du mit dem Gemüth meidest die Freuden des Lebens / welche böß seyn.

Ha kívánod meg tartani tisztességes hírdet (nevedet,) mig élsz,
Tzeleked hogy szived szerint el-tavoztassad, az mellyek az életnek gonosz örömi.

18. Senem etiam delirum ne irriseris.

Cum sapias animo, noli irredere senectam,

Nam quicumq; senex, sensus puerilis in illo est.

Dieweil du mit dem Gemüth klug bist / nicht verlache das Alter /

Denn ein jeder der da Alt ist / in dem ist ein kindischer Verstand.

Holot elmédben bölts vagy, (isukorodban) ne neved meg az vénseget, az vén embert.

Mert valaki vén ember, gyermeki értelem (észsz) vagyon abban.

19. *Opes fluxæ ars perpetua.*

*Disce aliquid, nam cum subito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamq; hominis non deserit unquam.*

Terne etwas/denn wenn plöglích das Glück von dir weichet/
Bleibet die Kunst/ vnd verlesset nimmer des Mens-
schen Leben.

Tanulj valamit, mert mikor on az szerentse hirtelen elrāvózik,
Az tudomány meg mararad, és a embernek életet soha el nem
hagyja.

20. *Mores ex verbis cogniti.*

*Perspicito tecum tacitus quid quisq; loquatur,
Sermo hominum mores & celat & indicat idem.*

Siehe alles schweigend/ was ein jeder rede/ (bet.)
Die Rede des Menschen Sitten anzeigt/vnd auch erhes-
Mindenecket meg láts alatomban ki ki mit szóllyon,
Mert ugyan azon beszéd, az embernek erköltséket eltitkollya
el-is fedezi.

21. *Ars usu iuvanda.*

*Exerce studium, quamvis perceperis artem,
Ut cura ingenium, sic & manus adjuvat usum.*

Ob den fleiß/ ob du die Kunst gefasset hast/
Als die Sorg der Natur/oder die angeborne Art/also die
Hand dem Brauch hilffet.

Gyakorollyad az te tanuságodat, jóllehet meg tanultad az tudományt
mesterféget,
Mert miképpen az az gond (gondolkodás) segiti az elmét, azon-
keppen az kéz is az életet.

22. *Vitæ contemptus.*

*Multum ne cures venturi tempora fati,
Non timet is motem qui scit contemnere vitam.*

Nicht acht die Zeit des folgenden Todts/
Der fürchtet den Todt nicht/ der das Leben weis zu ver-
achten.

Ne gondoly sokat az rád következendő halálnak idejével,
Nem fély az az haláltól, az ki meg tudgya utalni ez életet.

23. *Discendum & docendum.*

*Disce, sed à doctis, indoctos ipse doceto:
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.*

Terne/ aber vō den Gelehrte/ die Ungelehrte lehre du selbst:
Denn der guten Ding lehre fortzupflanzen ist.

Tanulny deaz tudósoktul az tudatlanokat temagad tanítsad,
Mert az jó dolgoknak tudománvát el kel terjesztetni.

24. *Bibendi ratio.*

*Hoc bibe quod possis, si tu vis vivere sanus,
Morbi causa mali est homini quandoq; voluptas.*

So viel trink als du magst/ so du gesund leben wilt/
Denn oft die Wollust dem Menschen einer bösen Brand-
heit vrsach ist.

Annyit igyál az menyí lehet, (az természet kíván) ha to egészségben
akarasz élni.

Mert az italba való gyönyörűség nagy gyakorta az embernek gö-
nosz betegségnek oka.

25. *Ne damnes quod probaveris.*

*Laudaris quodcumq; palam, quodcumq; probaris,
Hoc vide ne rursus levitatis crimine damnes.*

Was du öffentlich lobest/ vnd was du Gut heist/
Schaw/ daß du nicht mit Fehl der leichtfertigkeit widera-
umb verdamnest.

Valamit nyilván ditsersz, es valamit javallasz,
Azt még lásd, hogy ugyan azont vizsontag álhatatlanságnak vetké-
vel ne karhóztass.

26. *Circumspectus utrâque fortuna.*

*Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto,
Rursus in adversis melius sperare memento.*

Wenn deine Sachen ruhig seyn/ siehe die Widerwertigkeit/
Wiederumb in Widerwertigen sey eingedenk bessers zu
hoffen.

Az te tsendesz dolgaiddan (allapartodban) az mellyek artalmosok el-
rāvóztassad,

Vizsontag az te szerentzerlen dolgaiddan jobbat reménleni meg
emlekezzel.

27. Studio crescit sapientia.

Discere ne cesses, curâ sapientia crescit,
Rara datur longâ prudentia temporis usu.

Laß nicht ab zu lernen / die Weisheit wechset mit Sorg/
Ein fürtrefflicher Verstand wird durch der Zeit lange v
bung geben.

Tanúlni megnezűnyyel, mert az böltséfé gondal nevededik,
Az ritka észesség hosszú ideiglen való gyakorlással adatik.

28. Parcè laudandum.

Parcè laudato, Nam quem tu sepe probâris,
Una dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Mäßiglich lobe / den welchen du oft gerühmet hast /
Ein Tag wird es anzeigen / was er für ein Freund gewes
sen sey.

Mértékletesen ditsérd barátodat, mert az kit gyakran jávállottal,
Egy nap meg mutatya minémű barátod lét legyen.

29. Discere ne pudeat.

Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri,
scire aliquid laus est pudor est, nil discere velle.

Nicht schäme dich / was du nicht kanst / dasselbige wollen
lernen /

Etwas wissen ist ein Lob / ein schand ist es nichts lern
nen wollen.

Né szégyenlyed mástól meg taníttatni arra, az mit nem tudsz,
Mert ditséretes dolog valamit tudni, de szemérem semmit nem
akarni tanúlni.

30. Rebus utendum ad sobrietatem.

Cum Venere & Baccho lis est, & juncta voluptas,
Quod lautum est animo complectere, sed fuge lites.

Mit der Venus (vonzemlicher Lieb) vnd dem Bacco, dem
Wein / oder saufferen seyn Zand vnd Wollust zus
ammen gethan /

Was da Gut ist / fasse mit dem Gemüth / aber fliehe die
Zwietrachtigkeiten.

Az Venukkal és az Bacussal, az az, az szerelemmel és az borral, ha
borugság és gyönyörűség-is vgyon egyült,
Az mi jó ezekben vgyon, elmédben bé foglallyad, de el tavez.
taifad az haborgást.

31. Tristibus & tacitis non fidendum.

Demissos animo ac tacitos vitare memento,

Qua flumen placidum est, forsâ latet, altius unda.

Die so stillschweigende Gemüth haben / sey eingedenk zu
menden /

Da der Fluß (die Bach) still ist / vielleicht ist das Wasser
desto tieffer.

Az botsátkozot szívűeket, és halgatókat meg emlekezzél el-ta-
voztatni,

Mert az folyo vizis az mely aránt tsendesz (lassán foly,) ne ta-
lam színtre oit mélyeb.

32. Sors sorti con ferenda.

Cum tibi displiceat, rerum fortuna tuarum,

Alterius specta quo sis discrimine pejor.

Wenn dir das Glück deiner sachen mißfällt /

So siehe eines andern Glück an / vnd mit was vnder
scheid du ärger sehest.

Mikoron tenéked né retszik, az te dolgaidnak szerentse (állapattya),
A más ember állapattját nézzed, és meg esmérd mitsoda kö-
lőmb séggel légy alá való másnal.

33. Ultra vires nihil aggrediendum.

Quod potes id tenta, nam litus carpere remis,

Tutum est multò, quam velum tendere in altum.

Was du vermagst / das versuche / denn am Ufer mit dem
Schiff fahren /

Ist viel sicherer / denn in das hohe Meer den Segel
spannen.

Az mi töled lehet azt kísérted meg, mert az part mellet evezni,
Sokkal bátorságosb, hogy nem mint az vitorlát az mélyre teríteni.

34. Cum iusto iniquè non contendendum.

Contra hominem iustum pravè contendere noli,

semper enim DEUS iniustas ulciscitur iras.

Wieder einen gerechten Menschen streite nicht falsch /
Denn GOTT allzeit den vnrechten Zorn straffet.

Az igaz ember ellen hamissan ne vetekedgyél, (fortelyoskodgyál,)
Mert az Isten mindenkoron bocszutat áll az hamissá való haragért.

35. Fortuna utraque æquè ferenda.

Ereptis opibus noli mœrere querendo,

Sed gaude potius tibi si contingat habere.

Wenn dir deine Güter gehn/ weine nicht schmerzlich/
Sondern freue dich vielmehr wann dir solches widerfähret.

Ha gazdagságod el véterik, ne strásd panaszolkodván,
De sőt inkább örülj ha te néked gazdagságod történendik lenni.

36. Ab amico quid ferendum.

Est iactura gravis quæ sunt amittere damnis,

sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum.

Es ist ein grosser Verlust / was man hat / durch Schas-
den verlieren /

Es seynd etliche Ding / die sich geziemen einen Freund ges-
dultig zu tragen.

Nehéz kárvalas az mellyek vadnak, azokat kár vallással el hag-
vástani,
Vadnak némelylek, mellyeket békeflegesen illik elszenvadni
baratunknak.

37. Tempori non confidendum.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ,

Quocunque ingrederis sequitur mors corpus ut umbra.

Nicht sage dir lange Zeit des Lebens zu /

Wohin du gehst / folget dir der Todt nach / als dem Lei-
be der Schatten.

Ne igéry te magad életének hoszsza időkét,
Valahová bé még mindenkit követ az halál, mint az árnyék
az testet.

38. Deus quibus placandus.

Tibure DEUM placa, vitulum sine crescat aratro,

Ne credas placare DEUM, dum cede litatur.

Verföhne Göt mit Wenrauch / lasse das Kalb dem Pflug
wachsen /

Nicht glaub das Göt verföhnet wird / wenn man mit
Todeschlag offeret.

Temjénnel engedtellyed az Istent, az tulkot pedig hagyad nöni az
ekére, (az szántásra.)

Nehidgyed hogy az Istent meg engedtellyed, mikor oktalán állatnak
verontásával áldoztatik.

39. Apo

39. Apotentioribus læsus dissimula.

Cede locum, læsus, fortune, cede potenti,

Ledere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Gib dem Glück raum wenn du beleidiget wirst gib dem Ge-
waltigen nach /

Der hat nachgeben können / wird einmal nutz zu schaf-
fen gnugsam seyn.

Meg hántatván (sértetvén) engedgy az hatalmas szerentsének,
Az ki engedhetett, valaha jó leszen hasznalni magának a-egye-
beknek-is.

40. Castiga teipsum.

Cum quid peccaris, castiga teipse subinde,

Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

Wenn du gesündiget hast / so straffe dich oft selber:

Die weil du (also) die Wunde heilest / so ist ein Schmerz
des andern Arzney.

Mikoron valamiben verkezél, gyakorta te magad meg dorgallyad
magadat,

Mikoron az sebet gyógyítod, az faydalom orvoslása (gyo-
gyulása) az faydalomnak.

41. Amicus mutatus non vituperandus.

Damnaris nunquam, post longum tempus amicum,

Mutavit mores, sed pignora prima memento.

Nimmer verdamme nach langer Zeit einen Freund /

So er wird seine Sitten verändern / sondern sey einge-
denk des ersten Bündnisses.

Sohane karhoztassad hoszsza idő után az te barátodat,
Noha meg változtatja erköltsét, de mint azáltal az előbbi aján-
dékrol meg emlékezzél.

42. Beneficiorum collationi attende.

Gratior officis, quò sis mage charior, esto,

Ne nomen subeas, quod dicitur officii perda.

Damit du angenehm sehest / so erzeige dich mit deinen Dien-
sten desto dankbarer /

Damit dir nicht der Name gegeben werde / der da heist /
Dienst verloren.

Menyivel inkább szerelmeoseb vagi, annyival inkább szolgálato-
dal kedvesb légy,

Hogy oly nevet ne végy rád az mely mondatik jó tetemény
velztegetőnek.

C 5

43. Suspi-

43. Suspicionem tolle.
Suspectus, caveas, ne sis miser omnibus horis:
Nam timidis et suspectis aptissima mors est.
 Hüte dich daß du nicht in verdacht / vnd also zu jeder Stund
 armfelig sehest /
 Denn den Forchttsamen vnd Verdächtigen ist der Tode
 das aller ebenmäßigste.
 Készséges léven az te életed földi, el-távoztassd hogy minden orá-
 ban ne legy nyavalyás,
 Mert az féltelmeknek, és zivekben kétségeknek, ilendő az
 halál.

44. Humanitas erga servos.
Cum fueris servos proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas, homines tamen esse memento.
 Wenn du Knechte zu deinem eigenen brauche getauffet hast /
 Vnd heist sie Diener / so sey dennoch eingedenk daß sie
 Menschen seyn.
 Mikoron szolgálakat véjendesz az te tulajdon hasznodra,
 Szolgáidnak is mondgyad, de mind az által meg emlekezzél ar-
 ról, hogy ők-is emberek.

45. Occasionem rei commodę ne pretermittas.
Quam primū rapienda tibi est occasio prima,
Ne rursus queras quę jam neglexeris antē.
 Auff das aller behendeste ergreiff die erste Gelegenheit /
 Damit du nicht hernach suchest was du vorhingelassen hast.
 Az első alkalmatosság mindeneknek előtte ragatrasd te röled,
 Hogy ismét ne keresd azt, az mellyeket immár az előt el-mulattál.

46. Non latandum de repentino obitu.
Morte repentinā noli gaudere malorum,
Felices obeunt, quorum sine crimine vita est.
 Nicht frewe dich des schnellen Todes der bösen /
 Die Glückseligen müssen auch sterben / welcher Leben
 doch ohne Fehl ist.

Az gonosz embernek hirtelen halálakon ne örüly,
 Mert az onképpen az bodogok-is (az jámborok-is) meg halnak,
 az kiknek életek vétek-nélkül vagyon.

47. Pauper simulatum vitet amicum.
Quum tibi sit conjux, nec res, et fama laboret,
Vitandum ducas inimicum nomen amici.
 So du ein Weib hast ohne Güter / vnd ohne ein gutes
 Gerücht /
 So gedent zu meiden den Feindseligen Namen solch ei-
 nes Freundes.
 Hogy ha te néked feleséged vagyon, máhád nintsen, híre kétséges,
 Itéllyed el-tavoztarni az te barátodnak ellenséges nevét.

48. Juge studium.
Quum tibi contingat studio cognoscere multa,
Fac discas multa et vites non velle doceri.
 Wann du es vielleicht begehrest deinen Fleiß nach viel
 Sachen zu erkennen.
 So solt du fleißich lehren / vnd nicht fliehen anders
 zu lehren.
 Mikoron történik te néked szorgalmatos tanuláso altal, sokat meg-
 tudni,
 Tselekedgyed hogy mindenkör tanúly, és el-távoztassd hogy
 nem tudt tanítatni.
 Az az, ne látalál tudományak tanulására alkalmatlannak.

49. Brevitas memoriae amica.
Miraris verbis nudis me scribere versus?
Hos brevitatis sensus fecit conjungere binos.
 Wunderstu dich daß ich mit schlechten Worten Verse
 schreibe?
 Ihrer zween vnd zween zusammen zu segen / hat mich
 daß ich die Meynung kurz fassen wollen / beweget.
 Tsudalod hogy en nyilván bezzéddel irtam ez verseket,
 Ez kétrős verseket hogy őízve foglalnam, az értelemnek rövid
 volta tselekedte.

F I N I S.
 E N D E.
 V E G E.

SEPTEM SAPIENTUM
SENTENTIAE.

Septenis versibus ab Ansonio explicatae.

BIAS PRIENEUS.

*Quenam summa boni? Mens quae sibi conscia recti.**Was ist der Inhalt des Guten? das Gemüth / welches in sich selbst redlich ist.**Mitsoda az jonak a fő sumaja? a, elme, mely magához igaznak rudoja.**Pernicies homini quae maxima? Solus homo alter.**Was ist dem Menschen das größte Verderbniß? allein ein ander Mensch.**Embernek mitsoda leg nagyobb veszedelme? egyedül tsak más ember.**Quis dives? qui nihil cupiat. Quis pauper? Avarus.**Wer ist Reich? der nichts mehr begehret / wer ist Arm? der Geizige.**Kitsoda kazdag? az ki semmit nem kívánhat. Kiczoda szegény? az ki főiveny.**Quae dos matrone pulcherrima? Vita pudica.**Welche ist die schönste Heim-Steuer einer Matron? ein schamhaftiges Leben.**Az aszkonnyailatoknak mitsoda legszébb jegy ruhajok? az tisztá élet.**Quae casta est? de qua mentiri fama veretur.**Welche ist keusch? vor welcher das gemeine Geschrey sich fürchtet zu lügen:**Mely az tiszta? Az ki félül az hír fél hazudni.**Quod prudentis opus? Quum possit nolle nocere.**Was ist des verständigen Werk? wenn er könnte / nicht schaden wollen.* (tani.*Mitsoda tselekdeti az eszes embernek? ha lehetis, nem akarni, ar-**Quid stulti proprium? Non posse, & velle nocere.**Was ist die engenschaft des Thoren? nicht können und wollen schaden.**Micsoda tulajdonsága az bolondnak? nem lehetni, és artani akarni.*

PITTAGUS MITYLENEUS.

*Loqui ignorabit, qui tacere nescit.**Der wird nicht wissen zu reden / der nicht schweigen kan. Szolgi sem tud az, az ki halgatni nem tanult.*

Bono

*Bono probari malo, quam multis malis.**Einem guten wil ich lieber gefallen / denn vielen bösen.**Egy jótól inkább akarok dicsíretni / hogy nem mint sok gonoszoktól.**Demens superbus invidet felicibus.**Ein Unsinniger mißgünnet des Hoffertigen Glückseligkeit.**Az bolond irigykedik az kevely bodogoknak.**Demens dolorem ridet infelicium.**Ein Unsinniger verlacht das betümmernis der Unglücksfelis.* (gen.*Az bolond az szerentsetleneknek banattyar neveti.**Pareto legi, quisque legem sanxeris.**Sei unterthan dem Gesetz / ein jeder der du Gesetz stiftest.**Engedgy az törvénynek, valaki törvényt allat.**Plures amicos re secundâ compara.**Mehr Freund / im Glück / bringe zu wege.**Több barátokat szerentses dolgodban szerez.**Paucos amicos rebus adversis proba.**Wenige Freund in Widerwertigkeit probiere oder erfahre.**Keves barátodat szerencsétlen dolgodban meg próbald.*

CLEOBULUS LINDIUS.

*Quantò plus liceat, tam libeat minus.**Je mehr es dir wird zugelassen / je weniger dich gelüste.**Mennyivel több szabadságod vagyon, annnyival kevesebb akary.**Fortuna invidia est immeritus miser.**Ein vnberdienter ist aus des Glücks vergünstigkeit arm.**Mikor az jambor ember érdeme kívül meg szegényesedik, azt tartják hogy az szerencse hozta úgy.**Felix criminibus nullus erit diu.**Lastet wegen wird niemand lang Glückselig seyn.**Bodog fokaig senki nem leizen vetkek mia.**Ignosce alius multa, nihil tibi.**Verzeihe andren viel / dir nichts:**Egyebeknek sokat meg bocsás, semagadnak lemmi ne.**Parcit quisque bonis, perdere vult malos.* (ben.*Ein jeder verschonet der Guten / und wil die Bösen verderben.**Az ki az jóknak kedvez, az gonoszokat akarya el vezteni.**Majorum meritis gloria non datur.**Deiner Vorältern Gutherat Lob wird dir nicht geben.**Az elemeknek jó tetemenyinek dicsíreti nemhatalnal senkinek.*

Tupis

Turpis sepe datur fama minoribus. (ben.
 Offinabls wird den Nachkömmlingen ein böser Namen ges.
 Az eleinknek rut hit nevü gyakorta szal az maredékokra.

PERIANDER CORINTHUS.

Nunquam discrepat utile à decoro.
 Nimmer sol das Nützbare dem Ehrbaren zuwieder seyn.
 Soha neklümbözzen az haszon, az tisztelésegtől.

Plus est sollicitus, magis beatus.
 Der ist Sorgfältig / welcher Glückselig ist.
 Az ki inkabb bodogab, inkabb szorgalmasab.

Mortem optare malum, timere peius.
 Den Tode wünschen ist Böß / ihn fürchten ist ärger.
 Az halat kívanni gonofz, félni penig gonofzb.

Faxis ut libeat quod est necesse.
 Thue als dir geliebt / was von Nothen ist. (lekedgyed.
 Az mi szükségés (az az szükségkeppen meg kel lenni) örömeft cse.

Multis terribilis, caveto multos. (de.
 Der vielen schrecklich ist / hüte sich das er nicht vmbbracht wer.
 Sokaknak rettegése leven, el tavoztasd hogy meg ne ölyenek.

Si fortuna juvat, caveto tolli.
 So dir das Glück hilffet / hüte dich vor vielen.
 Ha az szerencse segyl, sokat el tavoztasd.

Si fortuna tonat, caveto mergi.
 Sodas Glück fast thönet / hüte dich daß du nicht vntersichst.
 Ha az szerencse döbög, el tavoztasd. Hogy el ne merüly.

SOLON ATHENIENSIS.

Dico tunc beatam vitam, quum perfecta fata sint.
 Den sage ich das Leben selig / wenn der Tode beabracht ist.
 Akkor mondom az életet hodognak, mikor az halál meg löt.

Par pari jugator conjux, quicquid impar, diffidet.
 Gefelle dich gleich zu gleich / Mann / oder Weib / es stims
 met nicht zusammen was vngleich ist.

Non erunt honores unquam fortuiti muneris.
 Die Ehren seyn nicht des Glücks Gaben.
 Az tisztelések nem az szerencsenek ajand ékt.

Ciam coarguas propinquum, quem palam laudaveris.
 Straffe heimlich deinen Nächsten / öffentlich aber lobe ihn.
 Alattomban rokonodat meg fedgyed, de nyilván dicsirjed.

Alacromban rokonodat meg fedgyed, de nyilván dicsirjed.

Pulcrum

Pulcrum multo parari, quam creari nobilem.
 Es ist viel schöner werden / denn Edel gebühren seyn.
 Sokkal tzebb nemesse lenni, hogy nem mint teremteni.

Certa si decreta fors est, quid cavere proderit.
 So dir gewiß Glück vorgesehen ist / was hüffes zu meiden.
 Hogy habizonyos allaparat el rendelteret, mit hasznal azt eltavoztat.

Si, ve sunt incerta cuncta, quid timere convenit. (nod.
 So alles vngewiß ist / was hüffes zu fliehen.
 Avagy ha mindenek bizonytalanok mit illik félned.

CHILO LACEDEMONIUS.

Nolo minor me timeat, despicatq. major. (rer verachte.
 Ich wil nicht daß mich ein Kleinerer fürchte / ond ein Größes
 Nem akkaró hogy nálammal kissébb féljen, nagyob penig meg utalljon.

Vive memor mortis, uti sis memor & salutis.
 Lebe / eingedenk des Todes / daß du vneingedenk sehest den
 Gesundheit.

Elv az hatalrol meg emleke zven, egessegedről el feleltkezven.

Tristia cuncta exuperans aut animo, aut amico.
 Alle traurige Dinge vberwinde / mit dem Gemüth / oder
 mit einem Freunde.

*Minden szomorú dolgokat meg győz vagy alhatatos szveddel vagy
 barátoddal.*

Tu bene si quid facies, non meminisse fas est.
 So du was gutes thust / isis nicht fren zu gedenken.
 Tehajol mit czelekedszel mafsál, nem illik arra meg emlekezned.

Qua beneficia accipias, perpetuo memento.
 Wañ du Gutthat empfähest / derselben seyn stets eingedenk.
 Az elvet jó teteményirol mindenkoron emlekezel.

Grata senect. homini, quae parilis juventa. (gend gleich ist.
 Das Alter ist dem Menschen angenehm / welches der Zug
 Kedves venség embernek mely az ifu saghoz egyenlő.

Illa juventa est gravior, quae similis senectae.
 Diese Jugend ist schwer / wolche dem Alter gleich ist.
 Az az ifiusag nehezebb, az mely az vnteghöz hasonl.

THALES MILESIUS.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.
 So du was böses vornimmest / ohne dich zeugen fürchte dich.
 Gemmi rut dolgot ne tselekedgyel, holot magad magadnak arra bizon-
 sag uvagy.

Vite

